

**Державний вищий навчальний заклад
“Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана”**

БОНДАР Микола Іванович

УДК 657.424; 657.633

Методологія та організація обліку і контролю інвестиційної діяльності

Спеціальність: 08.00.09 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

КИЇВ - 2008

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано на кафедрі обліку, аналізу та аудиту в АПК ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” Міністерства освіти і науки України, м. Київ.

Науковий консультант – доктор економічних наук, професор

Лінник Володимир Григорович,

ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана”

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор

Давидов Григорій Миколайович,

Кіровоградський національний технічний університет,
декан факультету обліку і фінансів

доктор економічних наук, професор

Кірейцев Григорій Герасимович,

Національний аграрний університет Кабінету Міністрів
України,
професор кафедри бухгалтерського обліку

доктор економічних наук, професор

Кузьмінський Юрій Анатолійович,

ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана”,
завідувач кафедри бухгалтерського обліку

Захист дисертації відбудеться “__28__” листопада 2008 року о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.06 у ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” за адресою: 03680, м. Київ, просп. Перемоги, 54/1, ауд. 203

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” за адресою: 03113, м. Київ, вул. Дегтярівська, 49 г, ауд. 601.

Автореферат розісланий “__27__” жовтня 2008 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради,
кандидат технічних наук, професор

О.Д. Шарапов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Протягом останніх років формування інвестиційних ресурсів залишається нагальною проблемою вітчизняної економіки. Реалізація функції накопичення власником засобів виробництва пов'язана з економічними інтересами інших суб'єктів господарювання. Баланс їхніх інтересів досягається в процесі активізації ділової інвестиційної активності. У цьому зв'язку питання регулювання процесів інвестування та опрацювання методики обліку інвестицій набуває важливого практичного значення.

Підвищення вимог до розкриття інформації про інвестиційний потенціал підприємства, про рівень ефективності використання інвестиційних ресурсів і формування ринку цінних паперів суттєво розширило коло користувачів бухгалтерської звітності й окреслило нові вимоги до її змісту та інформативності. Пріоритетними користувачами бухгалтерської звітності стають інвестори, що посилює вимоги до повноти, надійності та достовірності звітної інформації, а головне – її прозорості і зумовлює необхідність удосконалення процедур фінансового та управлінського обліку і звітності з урахуванням змін економічної ситуації в країні. Об'єктивна потреба зіставності інформації посилює також рівень соціальної відповідальності суб'єктів підприємництва перед акціонерами.

Економічна природа інвестицій із розглядом методичних і практичних аспектів обліку, аналізу та контролю інвестиційної діяльності висвітлена у працях як вітчизняних, так і зарубіжних фахівців-економістів. Дослідження в цій сфері здійснювалися за багатьма напрямками. Проблеми менеджменту розглянуті у працях І.А.Бланка, Є.Ф.Брікхема; фінансів, економічної теорії та теорії інвестицій – А.Дамодарана, Т.В.Майорової, І.Й.Малого, А.А.Пересади, С.К.Реверчука, У.Шарпа; оцінки інвестицій та управління вартістю підприємства – Л.Г.Ловінської, О.Г.Мендрула, Л.А.Філіпова; обліку та звітності – В.Р.Банка, Ф.Ф.Бутинця, А.М.Герасимовича, С.Ф.Голова, З.В.Гуцайлюка, Г.Г.Кірейцева, М.І.Кужельного, Ю.А.Кузьмінського, Я.Д.Крупки, Л.О.Примостки, В.В. Сопка, В.О.Шевчука; контролю та аудиту – І.Н.Белого, Г.М.Давидова, Н.І.Дорош, Є.В.Калюги, О.А.Петрик; економічного аналізу – Л.М.Кіндрацької, Є.В.Мниха, М.Г.Чумаченка. Втім сучасні економічні умови інвестиційної діяльності потребують комплексного підходу до вирішення проблеми, з обґрунтуванням понятійного апарату, а також розв'язанням комплексу питань з удосконалення методики оцінювання інвестиційних ресурсів і бізнесу загалом, відображення фактів інвестиційної діяльності у бухгалтерському обліку,

забезпечення досконалої організації контролю та аналізу ефективності інвестиційних процесів. Чинна методика інтеграції інформаційних потоків з визначення показників чистих активів, оцінювання ймовірності банкрутства підприємства не запобігає інвестиційним ризикам. Звідси виокремлюється наукова проблема щодо створення ефективної інформаційної системи обліку та контролю інвестиційної діяльності на нових методологічних засадах з використанням положень фундаментальної вітчизняної й зарубіжної теорії, її прогресивних методів і міжнародної облікової практики.

Визначені проблеми методології та організації обліку інвестиційної діяльності підприємств зумовили вибір теми дисертаційної роботи та її цільове спрямування.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана згідно з планом науково-дослідних робіт ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” за темою “Удосконалення обліку і контролю в галузях економіки”, номер державної реєстрації 0103U004766. Особисто автором у межах наукової програми підготовлено рекомендації з поглиблення положень цілісної концепції обліку та контролю інвестиційної діяльності на підставі розширення інструментів формування обліково-аналітичної інформації, а також пропозиції з підвищення якості процедур внутрішнього і зовнішнього контролю інвестиційних процесів на всіх етапах.

Мета і завдання дослідження. Метою даного дослідження є поглиблення методики обліку та контролю інвестицій, спрямоване на вдосконалення взаємовідносин суб'єктів інвестиційних процесів через уточнення методів оцінювання інвестиційних ресурсів; визначення теоретичних аспектів сутності інвестицій та їх ролі в реструктуризації економіки країни.

Для досягнення мети поставлено та послідовно розв'язано такі завдання:

- визначити методологічні засади організації фінансового та управлінського обліку і контролю для вдосконалення концептуального викладу мети, змісту, методів дослідження;
- виокремити завдання обліку інвестиційної діяльності з урахуванням сутності інвестицій і економіко-правових відносин в інвестиційній сфері та визначити місце інвестицій у системі відтворення валового внутрішнього продукту, дослідити генезис поняття “інвестиційна діяльність”;
- обґрунтувати організаційно-економічні засади корпоративної власності як складової інвестиційної діяльності та встановити взаємодію мети різних груп інвесторів у визначенні корпоративних підприємств і об'єднань, які формують їх економіко-правовий статус;

– дослідити структуру інвестиційних ресурсів, узагальнити й систематизувати джерела фінансування інвестицій і уточнити механізм їх накопичення з обліковою метою та обґрунтувати взаємозв'язок інвестицій і капіталу підприємства;

– запропонувати шляхи подолання суперечностей між стандартами оцінювання і стандартами фінансової звітності на підставі дослідження конкуруючих систем оцінювання фінансових активів і капіталу;

– розробити обліково-інформаційне забезпечення функцій управління інвестиційними проектами з урахуванням функціональних управлінських завдань;

– розробити рекомендації з удосконалення методики фінансового обліку взаємовідносин суб'єктів інвестування на основі розмежування процедур обліку акцій і облігацій;

– удосконалити методику відокремленого фінансового обліку поточних і капітальних витрат, пов'язаних з реалізацією інвестиційних проектів на різних етапах їх життєвого циклу;

– визначити функціональні завдання управлінського обліку в системі управління інвестиційною діяльністю та виокремити організаційні особливості його впровадження;

– обґрунтувати і розробити комплексну модель внутрішньо-господарського контролю інвестиційної діяльності та довести доцільність запровадження інвестиційного аудиту як засобу контролю ефективності здійснення інвестицій і визначити його функціональні можливості;

– уточнити ознаки неплатоспроможності підприємства з акцентом на фіктивне банкрутство, навмисне банкрутство або ліквідацію з метою зниження інвестиційного ризику та розробити систему критеріїв і показників оцінки ефективності інвестиційної діяльності.

Об'єктом дослідження є економічні відносини у сфері інвестиційної діяльності.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних, практичних питань обліку і контролю інвестиційної діяльності підприємств України, а також система оцінювання й аналізу їх інвестиційної привабливості та ефективності здійснення інвестиційних проектів.

Методи дослідження. Методологічні засади дисертаційної роботи – наукові методи, які базуються на діалектичному підході до пізнання господарських операцій, явищ і процесів та об'єктивних законів економіки. При дослідженні теоретичних аспектів обліку інвестиційної діяльності застосовані методи індукції та дедукції, класифікації і порівняльних характеристик, наукової абстракції (для побудови динамічних багаточинникових моделей обліку інвестицій), а також абстрактно-логічний, монографічний та методи теоретичного узагальнення і порівняння (для розкриття сутності поняття “інвестиції”). Історичний і

системний підходи використано при дослідженні генезису обліку інвестицій та операцій з ними, а також для уточнення й деталізації рахунків, призначених для обліку інвестицій. Крім того, застосовано статистико-економічний метод (зокрема прийоми порівняння, статистичного спостереження, групування, табличного подання результатів дослідження), методи експертного оцінювання і стратегічного аналізу (для розрахунку показників ефективності інвестицій та імовірності банкрутства підприємства), а також методи оцінювання й управління вартістю підприємства (для формування обліково-аналітичної інформації з питань інвестиційної діяльності).

Використано також методичні прийоми зведення, групування та вибірки даних при дослідженні питань контролю інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств. При виконанні завдань у дисертації здійснено комп'ютерну обробку даних з використанням стандартних пакетів прикладних програм «Microsoft Word», «Microsoft Excel».

Інформаційною базою дослідження стали наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з питань обліку, контролю, економічного аналізу, економіки, інвестування, фінансів, планування, вітчизняні та міжнародні стандарти обліку та звітності, статистичні дані Держкомстату України, звіти Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, звітність емітентів цінних паперів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в комплексному дослідженні теоретичних аспектів методології обліку і контролю інвестицій, спрямованих на вдосконалення взаємовідносин суб'єктів інвестиційних процесів; сутності та змісту інвестицій і їх ролі у реструктуризації вітчизняної економіки, уточненні методів оцінювання інвестиційних ресурсів. Отримані наукові результати, ступінь новизни яких полягає у наступному:

вперше:

– побудовано концептуальну схему методології обліку і контролю інвестицій на підставі виокремлення їх суттєвих ознак за економічним, правовим і обліковим підходами з метою вдосконалення відображення в обліку і звітності інвестиційних процесів та не пов'язаних з ними фінансових інструментів;

– доведено доцільність формування методики обліку використання прибутку, який залишається в розпорядженні підприємства, шляхом виокремлення облікової процедури таких операцій, які класифікуються як реінвестиції, що посилять роль інвесторів у розвитку функціонування бізнесу;

– науково обґрунтовано необхідність відокремлення в облікових процедурах інвестицій у капіталі інших підприємств від іншого виду фінансових інструментів, оскільки в них не враховано участі в капіталі, а за методикою обліку вони визнаються довгостроковою

дебіторською заборгованістю;

– розроблено комплекс методичних заходів з удосконалення організації та функціонування системи управлінського обліку за етапами реалізації інвестиційного проекту, що забезпечить ефективність інвестування та посилить інвестиційну привабливість його об'єкта; запропоновано механізм прив'язування в управлінському обліку даних маркетингових досліджень, фінансових розрахунків, проведених на етапі планування інвестиційного проекту, із даними бухгалтерського обліку, що сприятиме підвищенню якості обліково-аналітичної інформації та використанню її в управлінні інвестиційною діяльністю;

удосконалено:

– підходи до класифікації інвестицій з урахуванням їх правового, економічного та обліково-аналітичного змісту; виведено інтелектуальні інвестиції з об'єктів обліку через відсутність механізмів їх оцінювання, обліку і контролю та реальні інвестиції, оскільки процес поповнення оборотних активів не містить інвестиційного підґрунтя, а також чисті інвестиції, що не пов'язані із фінансовими інвестиціями, а стосуються лише оборотних та необоротних матеріальних активів;

– структурування джерел фінансування інвестиційної діяльності, в якій розмежовані процеси поповнення або створення капіталу і внутрішні операції з розподілу вартості (амортизаційні відрахування) та відшкодування втрат від аварій і стихійного лиха, що сприятиме вдосконаленню формування інформаційного забезпечення обґрунтування і прийняття інвестиційних рішень; при цьому визначено, що джерело фінансування інвестицій – це власні або залучені інвестиційні ресурси інвестора (фізичної чи юридичної особи, держави), до яких не входять амортизаційні відрахування, що враховуються при розрахунку визначення прибутку;

– номенклатуру рахунків з обліку інвестиційної діяльності, що підвищує інформаційні можливості щодо задоволення потреб управлінського персоналу та інвесторів; внесено уточнення в методику обліку поточних фінансових активів, авансованого капіталу, довгострокових фінансових інвестицій;

– методику обліку та механізм розкриття у фінансовій звітності інформації щодо обсягу прибутку, як джерела поповнення інвестиційних ресурсів; доведено, що спрямування прибутку на розширення бізнесу є процесом інвестування, а не використання прибутку; оскільки процес інвестування може супроводжуватись (або ні) внесенням змін до статутних документів, то у бухгалтерському обліку такі інвестиції запропоновано відображати як інвестиції в реєстрований або нереєстрований капітал з відкриттям для цього спеціальних субрахунків;

– механізм використання залучених від інвесторів інвестиційних ресурсів на підставі їх розмежування на витрати, які формують собівартість необігових активів, і на такі, що їх розглядають як витрати поточних і майбутніх періодів і які спрямовані на поетапну реалізацію інвестиційного проекту, що створить умови для посилення контролю за ефективністю використання інвестиційних ресурсів;

– методика внутрішньогосподарського контролю операцій з реалізації інвестиційних проектів, у якій виокремлено об'єкти внутрішньогосподарського контролю залежно від етапу життєвого циклу реалізації інвестицій, елементи системи внутрішнього контролю інвестиційної діяльності, джерела формування інформації, методичні прийоми реалізації внутрішньогосподарського контролю інвестиційних операцій і яка уможливорює потенційне вирішення основних питань теорій інтересів;

– порядок комплексного оцінювання спроможності суб'єкта підприємництва реалізувати інвестиційний проект через поєднання в процесі аналізу таких показників ефективності інвестування: якість продукції, робіт, послуг, що покладено в основу інвестиційного проекту; ефективність використання ресурсів та якість управління інвестиційним процесом і відділом збуту, а також показники фінансового стану й періоду окупності інвестицій, оцінки інвестиційного середовища, що забезпечить зниження ризиків невиконання інвестиційного проекту та убезпечить від невиправданих додаткових витрат;

набули подальшого розвитку:

– порядок визначення вартості акцій підприємства з урахуванням впливу таких чинників: обсягу (частки) акцій – контрольний або неконтрольний (міноритарний) пакет; прав власників, які їх реалізують голосуванням; ліквідності акцій; стану підприємства, що обмежує права власників акцій; існування спеціальних привілеїв, пов'язаних із власністю або управлінням, завдяки чому розширюються можливості визначення справедливої вартості інвестиційного портфеля;

– підходи до оцінювання інвестиційних ресурсів та об'єктів інвестування; доведено необхідність упровадження в бухгалтерську термінологію поняття “оцінка бізнесу”, що принципово відрізняється від оцінки підприємства і його активів унаслідок впливу зовнішнього корпоративного середовища, а також необґрунтованість використання у чинних П(С)БО терміна “негативний гудвіл”, що виникає у разі придбання підприємства, оскільки його наявність може бути зумовлена як завищенням справедливої вартості активів, так і навмисним заниженням вартості підприємства з метою його привласнення або закриття; представлено авторську розробку порядку відображення активів підприємства за вартістю їх придбання з подальшим виконанням процедури переоцінки;

– порядок застосування методів обліку інвестицій; доведено, що закрыта модель

корпоративного управління, притаманна вітчизняній практиці з висококонцентрованою інсайдерською власністю за обмежених можливостей зовнішнього контролю (ринку корпоративного капіталу та корпоративного контролю), перешкоджає впровадженню передбачених бухгалтерським обліком методу участі в капіталі та обліку інвестицій за справедливою вартістю;

– методика обліку капітальних витрат за інвестиційними проектами, яка передбачає відображення в обліку основних етапів реалізації інвестиційного процесу, що забезпечить посилення контролю за використанням залучених ресурсів, завдяки цільовому спрямуванню інвестування;

– прийоми оцінювання фінансової спроможності підприємства на підставі визначення об'єктивної необхідності проведення якісного аналізу з урахуванням динаміки статей балансу підприємства, що є об'єктом інвестування; на базі використання основних 14 моделей ризику банкрутства доведено неефективність застосування лише одного інтегрального показника, як це запропоновано авторами цих методик.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробленні рекомендацій з удосконалення методології обліку і контролю інвестиційної діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання та їх практичного застосування.

Основні наукові положення, висновки щодо методології обліку і контролю інвестиційної діяльності загалом та за окремими елементами можуть бути використані акціонерними товариствами, державними, фінансовими установами в процесі аналізу результатів інвестиційної діяльності. Розроблені методологічні підходи до методики обліку і контролю інвестиційної діяльності та практичні рекомендації були враховані при підготовці нормативно-правових документів і впроваджені у практику діяльності акціонерних товариств.

Практичну спрямованість отриманих результатів підтверджено: довідкою Міністерства аграрної політики про впровадження результатів дослідження щодо вдосконалення засобів залучення інвестицій в аграрний сектор країни (довідка № 23-1/245 від 07.04.2008 р.); довідкою Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку про впровадження результатів дослідження у розробку нормативних актів із питань регулювання операцій з корпоративними цінними паперами (довідка № 02/9779 від 04.06.2008 р.); довідкою Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти про впровадження результатів дослідження щодо вдосконалення змісту нормативних актів з питань регулювання інвестиційної діяльності (довідка 06-6/9-1218 від 13.06.2008 р.); довідкою Міністерства промислової політики України про впровадження результатів дослідження за визначення конкурсного відбору інвестиційних проектів, спрямованих на реалізацію інноваційного продукту (довідка

№ 01/6-2-1022 від 18.06.2008 р.); довідкою про впровадження в діяльність ВАТ „САН Інбев Україна” результатів дослідження з питань обліку капітальних витрат за інвестиційними проектами (довідка № 278 від 02.02.2008 р.); довідкою про впровадження в діяльність ВАТ “АвтоКапітал” результатів дослідження з обліку, контролю та аналізу фінансових інвестицій (довідка № 212/7 від 03.03.2008 р.); довідкою ВАТ “Укртранснафта” з питань удосконалення обліку, контролю та аналізу фінансових інвестицій і капітальних витрат за інвестиційними проектами (довідка № 60-00/46-1 від 17.06.2008 р.); довідкою про впровадження результатів дослідження в організацію навчального процесу ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” (довідка від 24.04.2008 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним завершеним науковим дослідженням автора. Опубліковані дисертантом наукові праці підготовлені одноосібно, за винятком трьох, які виконані у співавторстві. З них у дисертації використано лише ті ідеї та положення, які становлять індивідуальний внесок автора.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дослідження оприлюднені у формі доповідей на 12 міжнародних науково-практичних конференціях: “Трансформація курсу “Економічний аналіз діяльності підприємства” (м. Київ, 16–17 травня 2002 р.), “Учет анализ и финансы в организациях АПК: состояние и пути совершенствования” (м. Горки, Республіка Білорусь, 2004 р.), “Розвиток методології і методики податкового аудиту” (м. Ірпінь, 2004 р.), “Удосконалення економічного механізму функціонування аграрних підприємств в умовах невизначеності” (м. Київ, 19–20 травня 2004 р.), “Облік, аудит і аналіз: економічна база, стратегія, концепції” (м. Тернопіль, 28–29 травня 2004 р.), “Розвиток бізнес-партнерства на міжнародних та регіональних ринках” (м. Київ, 21–22 вересня 2006 р.), “Організаційно-економічні інструменти розвитку інтеграційних процесів в агропромисловому виробництві” (м. Тернопіль, 18–19 травня 2006 р.), XX Международные Плехановские чтения (м. Москва, 2007 р.), “Облік і контроль на підприємствах АПК: стан та перспективи розвитку” (м. Київ, 4–5 жовтня 2007 р.), “Ринкова трансформація економіки АПК” (м. Харків, 27–28 листопада 2007 р.), “Формування обліку, звітності та аудиту в системі АПК України: стан та перспективи” (м. Київ, 29–30 листопада 2007 р.), “Розвиток системи обліку, аналізу та аудиту в Україні: теорія, методологія, організація” (м. Київ, 28 березня 2008 р.).

Наукові публікації. Основні положення дисертації, що повністю висвітлюють результати дослідження, викладені у 41 науковій роботі (у тому числі три у співавторстві). Загальний обсяг публікацій становить 44,09 друк. арк., з них особисто автору належить 43,63 друк. арк., зокрема дві монографії (одна з них колективна), один навчальний посібник, 26 статей у наукових фахових виданнях, 12 публікацій в інших виданнях за матеріалами

науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація містить вступ, п'ять розділів, висновки, список використаних джерел та додатки. Загальний обсяг дисертації становить 401 сторінку. Робота включає 27 таблиць на 22 сторінках, 70 рисунків на 49 сторінках, 14 додатків на 30 сторінках. Список використаних джерел налічує 477 найменувань на 43 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено мету, завдання, предмет, об'єкт та методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення отриманих результатів.

У **розділі 1 “Сутність і роль інвестицій у реструктуризації вітчизняної економіки та економіко-правові засади побудови методик їх обліку”** досліджено генезис інвестицій відповідно до методичних та практичних аспектів системи обліку і контролю інвестиційної діяльності. При розгляді інвестиційних процесів у структурі економіки необхідно враховувати взаємодію елементів цієї системи із внутрішніми (структурними) і зовнішніми (інвестиційними) процесами.

Розмаїття варіантів трактування економічного змісту інвестиції у сучасній вітчизняній і зарубіжній літературі зумовлює неврегульованість підходів щодо сутності, визнання, оцінки та обліку інвестицій.

З метою вдосконалення методики обліку і контролю інвестиційної діяльності в дисертації запропоновано відносити до інвестицій грошові, майнові та інтелектуальні цінності, вкладені в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою формування або поповнення капіталу для досягнення загальної мети створення підприємства, реалізації інвестиційного проекту. З огляду на це визначення об'єкта інвестицій не слід обмежувати переліком активів (як це передбачено стосовно капітальних інвестицій), оскільки необхідною умовою інвестицій є заплановані дії щодо їх ефективного використання для реалізації мети інвестування.

Розвиток ринкових відносин зумовив створення нової форми функціонування бізнесу у вигляді корпоративної власності, поширення якої змінило виробничі відносини та суттєво вплинуло на підвищення відповідальності суб'єктів господарювання за здійснення господарських операцій. У корпоративному середовищі корпорації та корпоративні підприємства взаємодіють з іншими об'єктами бізнесу. Відмінності у структурі власності на акціонерний капітал характеризують систему контролю над підприємствами – модель корпоративного контролю (інсайдерську і аутсайдерську).

При дослідженні класифікаційних ознак інвестицій доведена нелогічність застосування

терміна “реальні інвестиції” в процедурах бухгалтерського обліку, оскільки в процесі отримання прибутку відбувається поповнення оборотних активів. Лише його періодичне (за звітними періодами) реінвестування свідчить про поповнення капіталу і, як наслідок, зростання вартості активів підприємства (як оборотних, так і необоротних) (рис.1).

Інвестиції, як економічна категорія, повинні мати вартісну характеристику, що уможлиблює процес оцінювання ефективності інвестування. Втім стосовно інтелектуальних інвестицій взагалі відсутні методики оцінювання, обліку та контролю, тому вважати їх об'єктом обліку безпідставно.

Різні підходи до трактування інвестицій у законодавчих та нормативно-правових актах України пов'язані з відсутністю чіткого визначення основних критеріїв їх визнання з економічної точки зору. Інвестиції заведено поділяти на два види: фінансові та капітальні. Пов'язування сутності капітальних (капіталоутворюючих) інвестицій зі збільшенням активів призводить до виокремлення основних елементів інвестицій: суб'єкта інвестування, інвестиційних ресурсів та джерел інвестування, що має бути відображено як в активі, так і пасиві балансу підприємства.

З метою уточнення використання економічної категорії інвестиції доведено недоцільність віднесення до інвестицій вкладень чи витрат, використання яких не впливає на зміну капіталу інших суб'єктів підприємництва, а лише призводить до змін у структурі активів.

Розглядаючи кредити у складі залучених джерел фінансування інвестицій, слід враховувати, що вони можуть бути джерелом інвестування (реалізації інвестиційного проекту), проте кредит за своєю сутністю не належить до інвестицій, оскільки найважливіша умова його надання – своєчасність погашення основної суми кредиту та відсотків за його використання. Це розмежування свідчить про недоцільність поєднання класифікації інвестицій з класифікацією джерел інвестиційних ресурсів.

Залучення інвестиційних ресурсів за допомогою випуску облігацій формує тільки джерело ресурсів, а інвестицією слід вважати уже процес конвертації облігацій.

На підставі наведених у нормативних документах та економічній літературі визначень доведено необґрунтованість ототожнення понять “фінансовий інструмент” і “фінансовий актив”. Фінансовий інструмент – поняття ширше, ніж фінансовий актив, оскільки, окрім фінансових активів, фінансові інструменти включають і фінансові зобов'язання. Водночас, фінансові інструменти є поняттям ширшим, ніж фінансові вкладення і фінансові інвестиції, оскільки охоплюють усі без винятку об'єкти фінансових інвестицій (які є фінансовими активами); окрім того, фінансові активи ще охоплюють грошові фінансові інструменти, зокрема – чеки, векселі, що не є фінансовими

вкладеннями, та похідні фінансові інструменти і фінансові зобов'язання.

У розділі 2 “**Методи оцінювання об’єктів інвестицій та їх вплив на побудову обліку**” визначено, що роль і значення оцінки, методи її здійснення на різних етапах функціонування підприємства або реалізації інвестиційного проекту мають специфічні особливості. Серед найважливіших етапів життєдіяльності підприємства, що впливають на формування його вартості, виділено такі: створення підприємства; зміна власників; період реструктуризації; процес ухвалення рішень щодо розширення або скорочення обсягів бізнесу; реорганізація або ліквідація підприємства.

Враховуючи багатовікову історію вартісного вимірювання об’єктів у бухгалтерському обліку, яка почалася ще з часів виникнення бухгалтерських записів, доведено, що в оцінюванні, яке застосовують в інвестиційній діяльності, окрім кількісних та вартісних показників, важливим стає оцінювання теперішніх і майбутніх доходів підприємства. З огляду на це основною проблемою, що її повинен вирішити інвестор, є наближення показників діяльності підприємства до фактичної прогнозованої оцінки чистих доходів, які будуть одержані в майбутньому, та оцінки їх поточної вартості.

Взаємозв’язок чинників вартості з управлінськими рішеннями спрощує прийняття обґрунтованих рішень щодо оцінки вартості підприємства та його активів на підставі формування дерева чинників вартості, причому поряд з кількісними факторами слід визначати їх взаємозв’язок із якісними. Це передбачає розчленування цінового параметру на складові. На формування фактичної ринкової ціни можуть також впливати й інші чинники (обмеження або викривлення інформації, уміння домовлятися, відсутність конкуренції), що ускладнює визначення ринкової вартості.

З урахуванням нестабільності економічних процесів в Україні, низького порівняно з іншими країнами рівня розвитку фондового ринку (табл.1) суттєвого значення набуває фіксування дати здійснення оцінювання інвестиційної вартості. Таке прив’язування до конкретної дати особливо важливе, коли ринок перенасичений власністю, яка перебуває на межі банкрутства чи на ембріональному етапі розвитку, що характеризує ринок з позиції нестачі інвестиційних ресурсів.

З метою вдосконалення засобів оцінювання в інвестиційній діяльності запропоновано використання терміна “інвестиційна вартість” (investment value), який визначає вартість інвестицій для конкретного інвестора на основі його переваг і базується на конкретних інвестиційних вимогах на певну дату з урахуванням існуючої пропозиції, прогнозованої оцінки майбутньої прибутковості інвестицій та рівня можливих ризиків. Це вартість конкретних об’єктів інвестицій для конкретної особи на певну дату, а не просто вартість активів чи цінних паперів на ринку.

Інвестиційна вартість об'єкта інвестування не завжди збігається з ринковою вартістю (market value), що свідчить про безпідставність застосування терміна “справедлива” або “ринкова” вартість інвестицій.

Динаміка та структура кількості національних лістингових емітентів акцій за 1996–2005 рр.

№ з/ п	Країна	1996		1997		1998		1999		2000		2001		2002		2003		2004		2005	
		Кількість,	Час, %	Кількість,	Час, %	Кількість,	Час, %	Кількість,	Час, %	Кількість,	Час, %	Кількість,	Час, %	Кількість,	Час, %	Кількість,	Час, %	Кількість,	Час, %	Кількість,	Час, %
1	США	8479	21.29	8851	21.66	8450	20.33	7651	17.72	7281	16.50	6367	14.36	5854	13.23	5295	12.02	5225	11.84	5145	11.43
2	Канада	1265	3.18	1362	3.33	1384	3.33	3767	8.73	4000	9.06	4000	9.02	3771	8.52	3599	8.17	3572	8.10	3719	8.26
3	Велика Британія	2091	5.25	2046	5.01	1957	4.71	1945	4.51	1926	4.36	2438	5.50	2405	5.44	2311	5.25	2486	5.63	2757	6.13
4	Японія	2334	5.86	2387	5.84	2400	5.77	2470	5.72	2470	5.60	2471	5.57	2460	5.56	2174	4.94	2276	5.16	2323	5.16
5	Австралія	1190	2.99	1219	2.98	1162	2.80	1217	2.82	1330	3.01	1334	3.01	1355	3.06	1405	3.19	1515	3.43	1643	3.65
6	Гонконг	561	1.41	658	1.61	658	1.58	695	1.61	779	1.76	857	1.93	968	2.19	1027	2.33	1086	2.46	1126	2.50
7	Франція	686	1.72	683	1.67	711	1.71	800	1.85	808	1.83	791	1.78	733	1.66	694	1.58	663	1.50	664	1.48
8	Німеччина	681	1.71	700	1.71	741	1.78	617	1.43	744	1.69	749	1.69	715	1.62	684	1.55	660	1.50	648	1.44
9	Сінгапур	223	0.56	303	0.74	321	0.77	354	0.82	417	0.94	318	0.72	321	0.73	534	1.21	608	1.38	564	1.25
10	Швейцарія	213	0.53	216	0.53	232	0.56	239	0.55	252	0.57	263	0.59	258	0.58	289	0.66	282	0.64	284	0.63
11	Італія	244	0.61	235	0.58	320	0.77	241	0.56	291	0.66	288	0.65	288	0.65	271	0.62	269	0.61	275	0.61
12	Нідерланди	217	0.54	201	0.49	212	0.51	233	0.54	234	0.53	179	0.40	167	0.38	160	0.36	151	0.34	170	0.38
13	Інші розвинуті	1999	5.02	2173	5.32	2336	5.62	2568	5.95	2895	6.56	3287	7.41	3599	8.13	3666	8.32	3699	8.38	3672	8.16

	країни																				
	Разом розвинуті ринки	20183	50.69	21034	51.47	20884	50.25	22797	52.80	23427	53.08	23342	52.65	22894	51.75	22110	50.21	22492	50.98	22990	51.09
1	Індія	5999	15.07	5843	14.30	5860	14.10	5863	13.58	5853	13.26	5795	13.07	5650	12.77	5644	12.82	4730	10.72	4763	10.58
2	Корея	760	1.91	776	1.90	748	1.80	725	1.68	702	1.59	1390	3.14	1509	3.41	1558	3.54	1570	3.56	1619	3.60
3	Китай	540	1.36	764	1.87	853	2.05	950	2.20	1035	2.34	1160	2.62	1224	2.77	1285	2.92	1373	3.11	1377	3.06
4	Малайзія	621	1.56	708	1.73	736	1.77	757	1.75	787	1.78	804	1.81	857	1.94	898	2.04	955	2.16	1015	2.26
5	Тайвань	382	0.96	404	0.99	437	1.05	462	1.07	531	1.20	584	1.32	638	1.44	669	1.52	697	1.58	691	1.54
6	ЮАР	626	1.57	642	1.57	668	1.61	668	1.55	616	1.40	542	1.22	450	1.02	426	0.97	403	0.91	388	0.86
7	Бразилія	551	1.38	545	1.33	527	1.27	478	1.11	464	1.05	426	0.96	396	0.90	389	0.88	386	0.87	342	0.76
8	Індонезія	253	0.64	282	0.69	287	0.69	277	0.64	286	0.65	315	0.71	330	0.75	333	0.76	331	0.75	336	0.75
9	Туреччина	229	0.58	257	0.63	277	0.67	285	0.66	315	0.71	310	0.70	288	0.65	285	0.65	297	0.67	304	0.68
10	Росія	73	0.18	208	0.51	237	0.57	207	0.48	249	0.56	236	0.53	196	0.44	214	0.49	215	0.49	277	0.62
11	Україна	0	0.00	150	0.37	125	0.30	125	0.29	139	0.31	131	0.30	184	0.42	149	0.34	155	0.35	201	0.45
12	Мексика	193	0.48	198	0.48	194	0.47	188	0.44	173	0.39	167	0.38	163	0.37	158	0.36	151	0.34	150	0.33
13	Інші країни, що розвиваються	9409	23.63	9056	22.16	9727	23.40	9392	21.75	9560	21.66	9131	20.60	9463	21.39	9920	22.53	10368	23.50	10546	23.44
	Разом ринки, що	19636	49.31	19833	48.53	20676	49.75	20377	47.20	20710	46.92	20991	47.35	21348	48.25	21928	49.79	21631	49.02	22009	48.91

	развиваются																				
		3981					4317										4412		4499		
	Усього	9	100	40867	100	41560	100	4	100	44137	100	44333	100	44242	100	44038	100	3	100	9	100

Дослідження варіації методів CAPM (Capital assets pricing model) – модель оцінки фінансових активів, відповідно до якої очікуваний дохід від володіння цінним папером є лінійною функцією його чутливості до зміни прибутковості ринкової вартості портфеля) і MСРМ (Market-Derived Capital Pricing Model) – модель ринкової оцінки капіталу свідчать про неефективність їх використання для експрес-аналізу вартості підприємства через складність визначення чинників вартості.

Для подолання суперечностей між стандартами оцінки та фінансової звітності обґрунтовано необхідність застосування альтернативи методу дисконтування грошових потоків – концепції методу опціонів, запозиченої з фінансового сектору (рис.2).

Застосування цього методу дає змогу враховувати більшу кількість чинників, а саме: час збереження інвестиційної можливості, невизначеність майбутніх надходжень, поточну їх вартість і витрачання грошових коштів, а також вартість, що втрачається протягом терміну дії інвестиційної можливості. Доведено, що надане власникові опціону право в умовах невизначеності має вартість і потребує обліку та контролю.

У процесі аналізу методів оцінки підприємства на підставі показників його фінансової звітності обґрунтовано, що поряд із перевагами ці методи мають і недоліки. Основний недолік полягає в тому, що вартість підприємства, відображена в балансі, як правило, відрізняється від ринкової. Суттєвий вплив на недостовірність такої оцінки підприємства має практичне унеможливлення визначення “гудвілу”, оскільки він не стосується конкретного об’єкта активів і не може бути ідентифікованим як нематеріальний актив. Причому гудвіл, як відомо, не може виникнути раптово, а тому і не слід його визнавати лише в разі придбання підприємства.

З урахуванням сутності “негативного гудвілу” доведено, що його існування пов’язане або із завищенням справедливої вартості активів, або з навмисним заниженням вартості підприємства з метою його привласнення або закриття. Тому, вживання терміна “негативний гудвіл” у чинних П(С)БО у разі придбання підприємства є недоцільним.

У розділі 3 **“Організаційно-методологічні підходи до вдосконалення фінансового обліку інвестиційної діяльності”** акцентовано, що інформація є реальним нематеріальним споживчим продуктом, основна функція якого полягає у зниженні рівня невизначеності у процесі реалізації інвестиційного проекту та бізнесу загалом. Інформацію можна використати і як ресурс, і як товар, оскільки результативність бізнес-процесів значною мірою залежить від якості інформації. Обґрунтовано необхідність раціоналізації обліково-інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності з урахуванням кількісної, якісної, часової, організаційної, економічної оцінки на підставі взаємозв’язку фінансового та управлінського обліку інвестиційної діяльності.

Практика свідчить, що за даними балансу як головної форми фінансової звітності інвестори не мають можливості визначити та зіставити з аналогами інформацію про склад і структуру майна підприємства на звітну дату, оскільки для цього потрібно вивчати і принципи облікової політики, фінансово-господарську діяльність у динаміці за кілька років, враховувати компетентність та досвідченість управлінського персоналу, сегменти ринку, обрані для діяльності підприємства, інфляційний процес та інші внутрішні й зовнішні чинники. Запропонована у дисертації класифікація економічної інформації на підприємстві за побудови обліково-аналітичної системи дасть змогу забезпечити технічне формування обліково-аналітичної інформації завдяки диференційованому доступу до системи.

При обранні методу обліку інвестицій важливо враховувати підходи до визначення суттєвого впливу на прийняття управлінських рішень. Втім, порядок такого врахування, описаний в П(С)БО 12 “Фінансові інвестиції”, не розкриває його економічної сутності, оскільки отриманий дохід (навіть дочірнім підприємством) є власністю певної юридичної особи, а не інвестора, і ймовірність його отримання залежить від фінансового стану та зобов’язань, які потребують додаткового висвітлення у звітності. Механічне поєднання вартості чистих активів при здійсненні фінансових інвестицій доцільне лише при складанні консолідованої фінансової звітності.

Метод обліку фінансових інвестицій за справедливою вартістю має переваги перед іншими методами, зокрема перед методом обліку на основі історичної собівартості. Проте коригування номінальної вартості акцій в інвестора у зв’язку зі зміною їх курсової вартості прийнятне й доцільне лише за умови дії ефективних фондових ринків (до яких Україна не належить), а це дає змогу випускати безномінальні акції. Дослідження складу власного капіталу акціонерних товариств аргументувало виокремлення двох основних його елементів: авансованого капіталу інвесторів до статутного капіталу та створеного (заробленого) капіталу у формі нерозподіленого прибутку власників у процесі економічної діяльності. Збільшення вартості чистих активів на частку прибутку слід розглядати як реінвестиції, здійснені завдяки отриманому прибутку від інвестиційних операцій. І це слід розглядати як окремий вид господарських операцій, що потребує обов’язкового документування та відображення на рахунках бухгалтерського обліку й у фінансовій звітності. Виходячи з цього, у першому розділі пасиву балансу підприємства запропоновано відображати не статутний капітал, а авансований капітал із розмежуванням на статутний (або зареєстрований капітал) і незареєстрований авансований капітал. Аналогічно доцільно змінити і назву рахунка 40 “Статутний капітал” на “Авансований капітал” з виокремленням двох субрахунків 401 “Статутний капітал” і 402 “Незареєстрований авансований капітал” або ж “Фонд капітальних інвестицій”. У свою чергу, субрахунок 401 “Статутний капітал” доцільно

відповідно поділяти на 4011 “Статутний капітал, сформований звичайними акціями” і 4012 “Статутний капітал, сформований привілейованими акціями”. Така класифікація капіталу за джерелами його створення дає можливість отримати повне уявлення, за рахунок яких джерел формується капітал акціонерного товариства, що сприятиме оптимізації структури капіталу, а також оцінюванню дохідності інвестицій з урахуванням сукупного авансованого капіталу.

Класифікація інвестицій відповідно до П(С)БО 2 “Баланс” на поточні та довгострокові унеможлиблює врахування сутності інвестицій, які передбачають вкладення з метою створення або поповнення капіталу для досягнення загальної стратегії організації та функціонування суб’єкта підприємництва. Тому облік фінансових операцій запропоновано вести із застосуванням відокремленого рахунка 35 “Поточні фінансові активи” або ж “Цінні папери до їх погашення або продажу” замість рахунка “Поточні фінансові інвестиції”.

Чинний порядок визначення строків реалізації придбаних акцій, які можуть тривати від одного дня до періоду, що перевищує рік, залежно від їх ліквідності є неоднозначним і дискусійним. Тому з метою уніфікації підходів до розмежування видів акцій на довгострокові фінансові інвестиції (рахунок 14 “Довгострокові фінансові інвестиції”) і поточні фінансові активи запропоновано щодо рахунка 35 застосовувати назву “Поточні фінансові активи” замість “Поточні фінансові інвестиції”. Саме це має бути головним у прийнятті рішення власником акцій про терміни їх реалізації. Якщо на момент надходження (придбання) акцій не визначено терміни їх реалізації, а підприємство не належить до тих, основною діяльністю яких є торгівля цінними паперами, то необхідно такі акції відображати лише на рахунку 14 “Довгострокові фінансові інвестиції”, оскільки такі цінні папери за своєю природою – довгострокові. При прийнятті рішення про реалізацію акцій доцільно відобразити в обліку переведення активів до поточних і виокремити для цього спеціальний субрахунок 353 “Довгострокові фінансові активи, утримувані для продажу”.

У професійних торговців цінними паперами ці акції стають специфічним товаром, який можна перепродати за ціною, вищою за ціну придбання. Операції, пов’язані з торгівлею такими цінними паперами, слід розглядати як операційну (основну) діяльність і обліковувати також на рахунку 35 “Поточні фінансові активи” або ж назвати його “Цінні папери до їх погашення або продажу”.

На основі вивчення різнобічних підходів до визначення сутності інвестицій з урахуванням того, що акції та облігації, знайшовши своє відображення в пасиві, належать до різних за походженням розділів балансу (акції – це власний капітал, а облігації – зобов’язання (поточні або довгострокові), доведено доцільність додаткового виокремлення придбаних облігацій, особливо з довгострокових фінансових інвестицій, та відображення їх на рахунку 18 “Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи” з виділенням для цього

окремого субрахунка 185 “Боргові цінні папери”. На рахунку 14 “Довгострокові фінансові інвестиції” слід обліковувати лише цінні папери корпоративної природи, пов’язані з участю в капіталі інших підприємств. У разі, коли підприємство лише прийняло рішення про можливу реалізацію акцій, терміни очікуваної реалізації яких визначити практично неможливо через низьку ліквідність або особливі умови продажу, то в бухгалтерському обліку такі акції запропоновано обліковувати на рахунку 14 “Довгострокові фінансові інвестиції” з виокремленням субрахунка 144 “Інвестиції в акції, доступні для продажу”.

У балансі підприємства-емітента облігацій необґрунтованим є віднесення суми очікуваної премії до довгострокових зобов’язань. У даному випадку зобов’язання щодо отримання премії від реалізації облігацій за ціною, вищою за номінальну, не виникає, а йдеться лише про зобов’язання з нарахування відсотків. Оскільки не існує зобов’язань з погашення облігацій, доцільно розглядати премії у складі другого розділу пасиву балансу як “Забезпечення виплати відсотків за борговими цінними паперами”. Для цього в пасиві балансу можна відвести рядок 425.

Створення такого забезпечення жодним чином не вплине на формування фінансових результатів діяльності підприємства, проте надасть достовірнішу інформацію про його фінансовий стан на засадах коригування зобов’язань.

Враховуючи взаємодію понять інвестиції (як поняття зовнішнє, що передбачає фінансовий або у вигляді інших активів потік, який надходить на підприємство із зовнішніх джерел і відображений у власному його капіталі, завдяки чому приносить дохід інвестору) та капітальні вкладення (внутрішнє поняття формування структури активів, яке може відбуватися як за рахунок зовнішніх джерел – інвестицій, позик, кредитів, так і за рахунок внутрішніх – власних обігових коштів), обґрунтовано вживати термін “капітальні витрати”, а в балансі показувати як “Незавершені капітальні вкладення /або витрати” (рядок 020), замість статті “Незавершене будівництво”. У такому разі капітальні вкладення складатимуть виокремлену частину або етап реалізації довгострокових інвестицій, спрямованих на придбання необоротних активів.

У розділі 4 “Роль внутрішньогосподарського (управлінського) обліку у підвищенні ефективності інвестиційних процесів” доведено важливість планової, облікової, аналітичної та контрольної функцій управлінського обліку інвестиційної діяльності.

На підставі аналізу предметної сфери управлінського обліку доведено, що предметом управлінського обліку інвестиційної діяльності стає інформаційна підтримка прийняття управлінських рішень щодо здійснення інвестицій. Ця підтримка має базуватися і щільно переплітатися з функціями прогнозування, планування, організації, фінансового обліку, аналізу та контролю інвестиційної діяльності.

Формування інформаційного середовища для керівників та менеджерів, які приймають інвестиційні рішення, має охоплювати збір, агрегацію (групування) інформації та формування управлінської звітності стосовно об'єкта інвестицій.

Управлінський облік капітальних витрат за інвестиційними проектами необхідно починати з визначення переліку показників управлінської звітності. Він формується під час дослідження кожного етапу життєвого циклу проекту: передінвестиційного, інвестиційного, експлуатаційного та ліквідаційного (рис.3).

Дослідження завдань управлінського обліку на кожному етапі реалізації інвестиційних проектів дає змогу зробити такі висновки:

- кожен етап життєвого циклу капітального інвестиційного проекту потребує формування управлінських звітів;
- останні мають охоплювати економічні показники, що є результатом обробки історичної та прогнозованої інформації (наприклад результати маркетингових досліджень);
- за своїм інформаційним наповненням звіти попереднього етапу інвестиційного проекту мають бути підставою для прийняття управлінських рішень на наступному етапі реалізації проекту;
- показники управлінських звітів мають забезпечити інвесторам висвітлення взаємозв'язку витрат і вигід.

Формування управлінських звітів на кожному етапі реалізації інвестиційного проекту здійснюється з урахуванням таких вимог:

- визначення форми, строків складання і подання звітів, а також відповідальних за їх складання;
- наявність схеми формування управлінських звітів, окреслення кола користувачів вихідної інформації;
- надання повноважень координатору, тобто адміністративного дозволу на одержання необхідної інформації від її власників;
- визначення кола користувачів інформації та звітної форми, в якій її буде надано.

Рис.3. Взаємозв'язок складових управлінського обліку інвестиційного проекту

Управлінський облік у системі управління вартістю підприємства інтегрує в собі фінансові та нефінансові показники з охопленням процесу визначення показників стратегічного управління, що досягається через застосування збалансованої системи цих показників. Необхідність взаємозв'язку фінансових та нефінансових показників діяльності підприємства і виокремлення їх на засадах використання основних критеріїв аналізу

господарської діяльності забезпечують створення збалансованої системи показників (Balanced Scorecard – BSC), яка представляє збалансовану систему оцінювання діяльності, що переводить стратегію підприємства у площину конкретних завдань, показників та ініціатив, згрупованих за чотирма напрямками оцінки:

- зовнішньої фінансової перспективи (External Financial Perspective);
- перспективи для клієнтів (Customer Perspective);
- перспективи внутрішніх бізнес-процесів (Internal Business Process Perspective);
- перспективи освіти працівників підприємства та їхнього професійного зростання (Learning and Growth Perspective).

Дослідження прикладного застосування вказаних показників (які можна використовувати у разі управління підприємством на підставі визначення його вартості) показали, що для вітчизняних підприємств у практиці оптимального функціонування управлінського обліку необхідно розробити збалансовану систему показників на основі таких чинників: вільних грошових потоків підприємства – FCFF (Free Cash Flow to the Firm), який органічно інтегрує управління як формуванням, так і використанням капіталу, та економічної доданої вартості – EVA (Economic Value Added), що сприяє забезпеченню інформацією для оцінювання виконання ухвалених рішень.

У розділі 5 **“Методологія та організація контролю інвестиційної діяльності”** доведено, що система контролю як функція управління і як специфічний вид діяльності має досить складну структуру і проявляється в різних аспектах, які обумовлюють різні характеристики цього поняття. З точки зору фахівців інвестиційної діяльності контроль – це система спостереження і перевірки зазначеної діяльності з метою досягнення очікуваних результатів, а також виявлення негативних явищ, їх запобігання та усунення на засадах оцінювання обґрунтованості та ефективності ухвалених інвестиційних рішень.

Система контролю є сукупністю суб'єкта, об'єкта та заходів (засобів) контролю і функціонує як єдине ціле у процесі забезпечення ефективного використання об'єктів інвестування та здійснення внутрішньогосподарського контролю інвестиційної діяльності. Це визначає потребу в застосуванні системного підходу до організації внутрішнього контролю ефективності використання вкладених інвестиційних ресурсів на підприємстві.

В основу класифікації систем контролю інвестиційної діяльності покладено низку ознак: властивості і вид контролюваного об'єкта інвестицій; місце його розташування й етапи експлуатації; алгоритм обробки проміжних результатів; кількість контрольованих об'єктів; характер індикаторних чинників або засобів; міра участі людини (інвестора, управлінського персоналу) у здійсненні контролю; наявність самоконтролю; значущість об'єкта.

Доведено, що при налагодженні системи внутрішньогосподарського контролю на

підприємстві потрібно враховувати основні теорії інтересів: онтологічну, пояснювальну, стратегічну, інтересів просування на ринок торгових марок за корпоративної культури, деонтологічну, менеджерську, інтересів в управлінні, регуляторну, інтересів у корпоративному законодавстві.

Модель внутрішньогосподарського контролю інвестиційної діяльності як окремої підсистеми загальної системи контролю (рис. 4) дає змогу визначити взаємозв'язок елементів системи контролю в процесі оцінювання інвестиційної діяльності. У цьому зв'язку важливо чітко контролювати ступінь управлінського впливу на ефективність управлінських рішень. Запропонований системний підхід до дослідження питань організації внутрішньогосподарського контролю інвестиційної діяльності передбачає виокремлення особливостей інвестиційного процесу, які можуть впливати на організацію та функціонування системи зовнішнього і внутрішнього контролю безпосередньо через окреслення певної мети та завдань або опосередковано, завдяки системі бухгалтерського обліку, підконтрольному середовищу, засобам (процедурам) контролю.

З прийняттям закону Сарбенса-Окслі у США після подій 2002 року розмежовано функції аудиторів і консультантів, при підтвердженні незалежним аудитором фінансової звітності підприємства, особливо емітентів цінних паперів, основну увагу запропоновано зосереджувати на аудиті, що передбачає стратегічний аналіз господарських процесів, оцінювання підприємницьких ризиків і підтвердження фінансової звітності. Комплексний аналіз господарської діяльності має охоплювати систему оціночних показників, які визначаються в процесі проведення ретроспективного та перспективного видів аналізу діяльності суб'єкта господарювання, оскільки суто аудит не завжди може розкрити об'єктивну картину щодо ризику банкрутства підприємства.

Доцільність упровадження інвестиційного аудиту як заходу контролю ефективності здійснення інвестицій, обґрунтовує його основні функціональні можливості, а саме: надання можливості підтвердити правильність етапу підготовки інвестиційного проекту; забезпечення контролю за збереженням потенційної спроможності інвестиційного проекту; сприяння процесу його ефективної реалізації; об'єктивне оцінювання результатів інвестиційної діяльності; надання можливості створення та забезпечення ефективної системи управління на підприємстві загалом.

Необхідними умовами оцінювання інвестиційного проекту є: можливість ведення окремого обліку активів для реалізації проекту, визначення фінансових результатів від його реалізації та наявність відповідної системи фінансування такого проекту.

Оскільки інвестиційні проекти, як правило, можуть бути реалізовані протягом кількох звітних періодів – тривалості інвестиційного циклу, виникає необхідність поділу аудиту інвестиційної діяльності на окремі етапи: аудит інвестиційних проектів; аудит процесу

інвестування; поточний аудит реалізації інвестиційних проектів; аудит закриття інвестиційних проектів. Виконання кожного з етапів інвестиційного аудиту має забезпечувати реалізацію проміжної мети реалізації інвестиційних проектів. Для цього необхідно володіти інформаційними джерелами аудиторської перевірки та визначити коло користувачів висновків незалежного аудитора для прийняття економічних і управлінських рішень.

Рис.4. Модель системи внутрішньогосподарського контролю інвестиційної діяльності

За наявності альтернативних інвестиційних проектів особливого значення в забезпеченні ефективності системи внутрішньогосподарського контролю набуває контроль моделей ранжування інвестиційного проекту, що передбачає перелік відповідних критеріїв для здійснення процедури оцінювання інвестиційного проекту.

Необхідною умовою процесу оцінювання ефективності інвестицій є проведення аналізу якості управління інвестиційним процесом, що здійснюється паралельно з аналізом ефективності використання інвестиційних ресурсів. Цей аналіз має охоплювати такі показники:

- поточний стан інвестиційного процесу з визначенням інвестиційної привабливості та інвестиційної активності підприємства;
- рівень виконання планових показників та їх фактичної ефективності (доходи, витрати, рентабельність, соціальний ефект);
- відповідні заходи для досягнення нормативних значень економічних показників та інвестиційної привабливості суб'єкта підприємництва;
- якість зміни параметрів соціально-економічної системи відповідно до обсягів і структури інвестування.

Для визначення ефективності інвестиційних витрат необхідно комплексно оцінити спроможності суб'єкта підприємництва щодо реалізації інвестиційного проекту. З цією метою необхідно поєднати процедури аналізу таких показників ефективності інвестицій: якості продукції, робіт, послуг, що покладено в основу інвестиційного проекту; ефективності використання ресурсів; якості управління інвестиційним процесом та діяльності відділу збуту; показників фінансового стану та періоду окупності інвестицій.

Визначені у вітчизняній та зарубіжній економічній літературі одно- та багаточинникові моделі оцінки ефективності інвестицій не повною мірою придатні для використання, оскільки інвестори не завжди володіють засобами “вимірювання” впливу чинника на підставі інформації, наведеної у фінансовій звітності.

Законодавчі акти України недостатньою мірою забезпечують захист акціонерів від

можливості банкрутства господарських товариств, який нині регулюється показником вартості чистих активів емітентів цінних паперів. Розрахунок цього показника акціонерними товариствами станом на кінець звітного року базується на даних бухгалтерського балансу, які нерідко не збігаються з ринковою вартістю активів, що призводить до прихованого банкрутства.

На етапі прийняття інвестиційних рішень необхідний якісний аналіз динаміки статей балансу підприємства, що є об'єктом інвестування. За умови виявлення негативних тенденцій у діяльності підприємства виникає потреба в поглибленому оцінюванні його стану щодо прогнозування та уникнення фінансової неспроможності або банкрутства підприємства. Залучення додаткових позикових ресурсів стає ризиковим для кредиторів, оскільки із зменшенням вартості власного капіталу у структурі пасивів підприємства ризик неповернення коштів зростає. Тож у разі відмови кредиторів може виникнути криза ліквідності, коли підприємство опиняється у стані “технічної неплатоспроможності”.

На підставі дослідження 14 моделей оцінки ризику банкрутства встановлено, що кожна з них має відхилення у визначенні кризового стану підприємств. Тому для оцінки ризику банкрутства, аби спрогнозувати його імовірність, не достатньо застосування лише інтегрального показника, що передбачено даними моделями.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми підвищення ефективності інвестиційної діяльності в Україні на підставі дослідження теоретичних аспектів інвестицій та їх ролі в реструктуризації вітчизняної економіки, шляхом уточнення методів оцінювання інвестиційних ресурсів та методики обліку і контролю інвестицій, спрямованих на вдосконалення взаємовідносин суб'єктів інвестиційних процесів.

Суть головних науково-теоретичних та практичних результатів дисертації полягає у наступному:

1. З уточненням змісту економічної категорії “інвестиції” обґрунтовано її використання в обліковому процесі лише стосовно витрат, які призводять до поповнення (зростання) капіталу суб'єктів підприємницької діяльності. Якщо використання коштів не впливає на зміну капіталу інших суб'єктів підприємництва, а викликає лише зміни виду активів, то ці кошти запропоновано розглядати як вкладення або витрати.

2. У дисертації запропоновано в обліку, контролі та аналізі інвестиційної діяльності до інвестицій відносити грошові, майнові та інтелектуальні цінності, вкладені в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою створення або поповнення капіталу для досягнення загальної мети підприємства – реалізації інвестиційного проекту. Доведено, що

визначення об'єкта інвестування в цьому зв'язку не слід обмежувати переліком активів (як це передбачено визнанням капітальних інвестицій), оскільки необхідною умовою інвестування є заплановані дії щодо ефективного використання інвестиційних ресурсів.

3.3 розвитком ринкових відносин створюється новий механізм функціонування бізнесу у формі корпоративної власності, за використання якого змінюються виробничі відносини, підвищується відповідальність суб'єктів господарювання за здійснення господарських операцій. Корпоративне середовище – це коло взаємодії корпорації і корпоративного підприємства як об'єкта з тими, на кого він може впливати в міру своїх можливостей. Відмінності у структурі власності на акціонерний капітал характеризують систему контролю діяльності підприємства – модель корпоративного контролю (інсайдерську і аутсайдерську).

4. Для ефективного врегулювання взаємовідносин суб'єктів інвестиційного процесу та забезпечення достовірності фінансової інформації необхідною умовою є дотримання основних принципів бухгалтерського обліку. З цією метою до інвестиційних ресурсів віднесено економічні ресурси у будь-якій формі (матеріальні, нематеріальні, фінансові), які можуть бути персоніфіковані й оцінені та вкладені за потребою у певний інвестиційний об'єкт. Оскільки інвестиційні ресурси можна використовувати за потребою, їх слід розглядати як інвестиційний потенціал підприємства, галузі, регіону, країни.

5. З урахуванням багатовікової історії вартісного вимірювання об'єктів бухгалтерського обліку, що почалася ще з часів упровадження бухгалтерських записів, доведено, що за оцінювання інвестиційної діяльності, крім кількісних і вартісних показників, важливо оцінити фактичні та майбутні доходи від зазначеної діяльності. Тому для інвестора важливо забезпечити наближення показників обсягів чистих майбутніх доходів до фактичних прогнозованих з оцінкою їх поточної вартості.

6. На основі взаємозв'язку чинників вартості з управлінськими рішеннями спрощується процедура прийняття обґрунтованих рішень щодо оцінки вартості підприємства та його активів на засадах формування дерева чинників вартості. Доведено важливість поряд з кількісними чинниками, визначати їх зв'язок із якісними. Це передбачає виокремлення складових цінового параметру, що обрано для оцінювання основного критерію підприємства. На формування фактичної ринкової ціни можуть впливати й інші чинники (обмеження або викривлення інформації, уміння домовлятися, відсутність конкуренції), що негативно впливає на достовірність визначення ринкової вартості.

7. У процесі оцінювання інвестиційної діяльності запропоновано оперувати терміном “інвестиційна вартість” – вартість інвестицій для конкретного інвестора, що визначають на засаді використання його переваг. Вона ґрунтується на окремих інвестиційних вимогах на визначену дату з урахуванням певної пропозиції, прогнозованої оцінки майбутньої

прибутковості інвестицій та рівня можливих ризиків. Фактично це вартість конкретних об'єктів інвестування для конкретної особи на певну дату, а не вартість активів чи цінних паперів, які обертаються на ринку. Доведено, що інвестиційна вартість об'єкта інвестування не завжди збігається з ринковою вартістю, що визначає недоцільність застосування терміна “справедлива” або “ринкова вартість інвестицій”.

8. На підставі визначення сутності та основних характеристик витратного, ринкового й дохідного підходів до оцінювання вартості пакета акцій, які застосовано в різних варіаціях, доведено, що представлені три підходи до оцінювання дають три значення вартості, кожне з яких характеризує оцінюваний пакет акцій у різних аспектах. Зіставлення різних значень вартостей через додавання кожному з них свого вагового коефіцієнта дають змогу розрахувати підсумкову середньозважену вартість оцінюваного пакета акцій. Для цього в оціночний процес запропоновано запровадити специфічні аналітичні етапи, а саме: аналіз правової і нормативної бази, що враховує обставини, визначені завданнями оцінки; аналіз структури акціонерного капіталу підприємства-емітента та структури складу акціонерів, а також можливостей віднесення пакета акцій, який оцінюється, до контрольного або міноритарного і, зрештою, обґрунтування його ролі та місця.

9. Використання негативного гудвілу аргументується або із завищенням справедливої вартості активів, або із навмисним заниженням вартості фірми з метою її привласнення чи закриття. Цим обґрунтовано нелогічність застосування терміна “негативний гудвіл” у чинних П(С)БО при придбанні підприємства.

10. Основним завданням при формуванні обліково-аналітичної інформації в інвестиційному процесі є надання його учасникам (інвесторам, акціонерам, управлінському персоналу) необхідних знань як про внутрішнє середовище підприємства щодо фінансово-господарської діяльності, так і про зовнішнє середовище, в якому воно функціонує, що підвищить можливості їхнього впливу на своєчасність обґрунтування і прийняття ефективних управлінських рішень для зниження або уникнення інвестиційних ризиків.

11. На основі формування статей балансу, вартість чистих активів слід визначати як частину активів підприємства, сформовану за рахунок власного капіталу, проте потрібно також враховувати час конвертації облігацій в акції та вартість привілейованих акцій. Це дає змогу визначити вартість активів, які належать акціонерам (окрім привілейованих акцій), котрі можуть претендувати (у разі ліквідації підприємства) саме на цю частину активів. Для забезпечення гарантій акціонерам (та іншим кредиторам) запропоновано конкретні високоліквідні чи високовартісні активи, що є стратегічними об'єктами діяльності підприємства, пов'язувати з певною частиною власного капіталу. Це дасть змогу уникнути неконтрольованого їх використання на поточні потреби, знизити ризик імовірності

банкрутства підприємства та підвищити його інвестиційну привабливість.

12. На основі дослідження складу власного капіталу акціонерних товариств виділено два основні його елементи: авансований капітал інвесторів до статутного капіталу та створений (зароблений) у процесі економічної діяльності у формі нерозподіленого прибутку власників акцій. Зростання вартості чистих активів на частку в отриманому прибутку слід розглядати як реінвестиції, здійснені за рахунок прибутку, отриманого від інвестиційних операцій. Проте це окремий вид господарських операцій, який потребує обов'язкового документування й відображення на рахунках бухгалтерського обліку та у фінансовій звітності. У зв'язку з цим запропоновано в першому розділі пасиву балансу підприємства відображати не статутний, а авансований капітал з розмежуванням на статутний (zareєстрований) і незареєстрований авансований капітал. Відповідно потрібно змінити назву рахунка 40 "Статутний капітал" на "Авансований капітал" з виокремленням двох субрахунків: 401 "Статутний капітал" і 402 "Неzareєстрований авансований капітал" або ж "Фонд капітальних інвестицій". У свою чергу, на субрахунку 401 "Статутний капітал" запропоновано виділяти 4011 "Статутний капітал, сформований звичайними акціями" і 4012 "Статутний капітал, сформований привілейованими акціями". Така класифікація капіталу за джерелами його створення віддзеркалює джерела формування капіталу акціонерного товариства, що сприятиме оптимізації структури капіталу, а також оцінюванню дохідності інвестицій з урахуванням сукупного авансованого капіталу.

13. За дослідження різнобічних підходів до визначення змісту інвестицій з урахуванням того, що випущені акції та облігації відображають у пасиві і відносяться до різних розділів балансу (акції – власний капітал, облігації – зобов'язання поточні або довгострокові) доведена доцільність додаткового виокремлення в активі балансу, особливо з довгострокових фінансових інвестицій, придбаних облігацій та відображення їх на рахунку 18 "Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи" з виділенням для цього субрахунку "Боргові цінні папери". На рахунку 14 "Довгострокові фінансові інвестиції" обґрунтовано потребу обліковувати лише цінні папери корпоративної природи, пов'язані з участю в капіталі інших підприємств. У разі, коли підприємство лише прийняло рішення про можливу реалізацію акцій, терміни якої визначити практично неможливо (низька ліквідність або особливі умови продажу), в бухгалтерському обліку такі акції запропоновано обліковувати на рахунку 14 "Довгострокові фінансові інвестиції" з виокремленням субрахунку "Інвестиції в акції, доступні для продажу".

14. У дисертації запропоновано методичний прийом розмежування господарських операцій на управлінські та технічні, проте здійснювати це необхідно не лише в межах життєвого циклу, а й на кожній його стадії, що сприятиме вдосконаленню організації управлінського обліку.

15. З урахуванням того, що капітальні витрати є основою реалізації інвестиційного проекту, обґрунтовано необхідність впровадження управлінського обліку капітальних витрат за інвестиційними проектами на засадах формування інформації про кожну стадію життєвого циклу проекту: передінвестиційну, інвестиційну, експлуатаційну та ліквідаційну.

16. Для підвищення функціональних можливостей аудиту доведена необхідність впровадження інвестиційного аудиту через окреме обліковування активів для реалізації проекту та розрахунку відповідних фінансових результатів від реалізації проекту, за наявності певної системи фінансування проекту.

17. Оскільки інвестиційні проекти реалізуються протягом кількох звітних періодів (тривалості інвестиційного циклу), запропоновано розмежувати аудит інвестиційної діяльності на окремі етапи: аудит інвестиційних проектів; аудит процесу інвестування; поточний аудит реалізації інвестиційних проектів; аудит закриття інвестиційних проектів. Виконання кожного з етапів інвестиційного аудиту забезпечуватиме реалізацію проміжної мети інвестиційних проектів. Це передбачає наявність інформаційних джерел аудиторської перевірки та окреслення кола користувачів висновків незалежного аудитора для прийняття економічних і управлінських рішень.

18. На етапі прийняття інвестиційних рішень доведена необхідність якісного аналізу динаміки статей балансу підприємства – об'єкта інвестування. За встановлення негативних тенденцій його діяльності виникає потреба в поглибленому оцінюванні його стану для прогнозування та уникнення фінансової неспроможності або банкрутства. Залучення додаткових позикових ресурсів стає ризиковим для кредиторів, оскільки зі зменшенням вартості власного капіталу в структурі пасивів підприємства ризик неповернення засобів збільшується.

Системне використання запропонованих кроків щодо вдосконалення методології та організації обліку і контролю інвестиційної діяльності сприятиме підвищенню ефективності використання інвестиційних ресурсів, а як наслідок – збільшення інвестицій та зростання економіки країни.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії, підручники, посібники

1. Бондар М.І. Інвестиційна діяльність: методика та організація обліку і контролю : [монографія] / Бондар М.І. — К. : КНЕУ, 2008. — 256 с. (16,93 д.а.).

2. Бондар М.І. Необоротні матеріальні активи — їх сутність та проблеми обліку // Ринкова трансформація економіки АПК : [колективна монографія у 4-х ч.]; за ред.

П.Т. Саблука, В.Я. Амбросова, Г.Е. Мазнева. — К. : ІАЕ, 2002. — С. 113–118. — (Фінансово-кредитна система; Ч. 3) (0,35 д.а.).

3. Бондар М.І. Аудит в АПК : навч. посіб. / Бондар М.І. — К. : КНЕУ, 2003. — 188 с. (10,92 д.а.).

Публікації у наукових фахових виданнях

4. Бондар М.І. Методи розподілу комплексних витрат, їх характеристика та оцінка / М.І. Бондар // Формування ринкової економіки : зб. наук. праць. — 2003. — [Спец. вип.]. — С. 353–356 (0,3 д.а.).

5. Бондар М.І. Основні підходи до визначення інвестицій / М.І. Бондар // Економіка та підприємництво : зб. наук. праць КНЕУ. — 2005. — Вип. 15. — С. 149–156 (0,5 д.а.).

6. Бондар М.І. Основні вимоги до складання тестів оцінки системи внутрішнього контролю / М.І. Бондар, Н.В. Уткіна // Фінанси, облік і аудит : наук. зб. КНЕУ. — 2005. — Вип. 4 — С. 177–184. (0,5 д.а., особисто автору належить 0,2 д.а. – визначення завдань внутрішнього контролю).

7. Бондар М.І. Використання опціонів в інвестиційній діяльності / М.І. Бондар // Стратегія економічного розвитку України : зб. наук. праць КНЕУ. — 2006. — Вип. 19. — С. 62–68 (0,45 д.а.).

8. Бондар М.І. Джерела фінансування інвестиційних процесів / М.І. Бондар // Економіка та підприємництво : зб. наук. праць КНЕУ. — 2006. — Вип. 16. — С. 162–169 (0,5 д.а.).

9. Бондар М.І. Класифікація інвестицій з метою їх обліку / М.І. Бондар // Фінанси, облік і аудит : зб. наук. праць. — 2006. — [Спец. вип.]. — С. 61–70 (0,5 д.а.).

10. Бондар М.І. Необхідність вдосконалення обліку та контролю інвестиційної діяльності / М.І. Бондар // Фінанси, облік і аудит : наук. зб. КНЕУ. — 2006. — Вип. 7 — С. 171–176 (0,45 д.а.).

11. Бондар М.І. Основні види інвестицій та їх роль у відтворенні економіки / М.І. Бондар // Вчені записки : зб. наук. праць КНЕУ. — 2006. — Вип. 8. — С. 27–32 (0,55 д.а.).

12. Бондар М.І. Оцінка інвестиційної вартості в обліковому процесі / М.І. Бондар // Формування ринкової економіки : зб. наук. праць КНЕУ. — 2006. — Вип. 16. — С. 374–383 (0,55 д.а.).

13. Бондар М.І. Визнання фінансових інструментів з метою їх бухгалтерського обліку / М.І. Бондар // Вчені записки : зб. наук. праць КНЕУ. — 2007. — Вип. 9. — С. 132–138 (0,6 д.а.).

14. Бондар М.І. Використання гудвілу при оцінці інвестиційних ресурсів / М.І. Бондар // Вісн. Харк. нац. техн. ун-ту сільського господарства : Економічні науки. — 2007. — Вип. 63. — С. 161–168 (0,45 д.а.).
15. Бондар М.І. Концептуальні підходи до вартісного визначення фінансових активів підприємства в бухгалтерському обліку / М.І. Бондар // Агросвіт. — 2007. — № 19. — С. 31–36 (0,53 д.а.).
16. Бондар М.І. Облік інвестицій в акції: стан та шляхи вдосконалення / М.І. Бондар // Формування ринкової економіки : зб. наук. праць. КНЕУ. — 2007. — Вип. 18. — С. 455–467 (0,57 д.а.).
17. Бондар М.І. Облік фінансових інвестицій в пайові цінні папери / М.І. Бондар // Інвестиції: практика та досвід. — 2007. — № 19. — С. 8–12 (0,52 д.а.).
18. Бондар М.І. Облік облігацій в сучасних умовах / М.І. Бондар // Інвестиції: практика та досвід. — 2007. — № 20. — С. 13–16 (0,52 д.а.).
19. Бондар М.І. Обліково-аналітична інформація в управлінні інвестиційною діяльністю підприємства / М.І. Бондар // Формування ринкової економіки : зб. наук. праць. КНЕУ. — 2007. — Вип. 17. — С. 363–375 (0,6 д.а.).
20. Бондар М.І. Сучасна концепція вартісної оцінки підприємства / М.І. Бондар // Фінанси, облік і аудит : наук. зб. КНЕУ. — 2007. — Вип. 9 — С. 156–166 (0,5 д.а.).
21. Бондар М.І. Система внутрішньогосподарського контролю інвестиційної діяльності підприємства / М.І. Бондар // Економіка та підприємництво : зб. наук. праць КНЕУ. — 2007. — Вип. 18. — С. 174–186 (0,56 д.а.).
22. Бондар М.І. Методичні підходи до організації проведення аудиту інвестиційної діяльності / М.І. Бондар // Фінанси, облік і аудит : наук. зб. — 2007. — Вип. 10 — С. 198–207 (0,56 д.а.).
23. Бондар М.І. Концепція вдосконалення обліку капітальних інвестицій / М.І. Бондар // Облік і фінанси АПК. — 2007. — № 11–12. — С. 230–234 (0,45 д.а.).
24. Бондар М.І. Стан та вдосконалення аналізу ефективності інвестицій / М.І. Бондар // Економіка і держава. — 2008. — № 2. — С. 8–11 (0,64 д.а.).
25. Бондар М.І. Сутність інвестицій в бухгалтерському обліку / М.І. Бондар // Інвестиції: практика та досвід. — 2008. — № 4. — С. 7–9 (0, 53 д.а.).
26. Бондар М.І. Організація управлінського обліку в інвестиційній діяльності / М.І. Бондар // Проблеми науки. Міжгалузевий науково-технічний журнал. — 2008. — № 4. — С. 2–8 (0,5 д.а.).

27. Бондар М.І. Оцінка ймовірності фінансової неспроможності та банкрутства підприємства / М.І. Бондар // Інвестиції: практика та досвід. — 2008. — № 5. — С. 21–26 (0,6 д.а.).

28. Бондар М.І. Інвестиційні ресурси в обліковому процесі / М.І. Бондар // Економіка і держава. — 2008. — № 3. — С. 28–31 (0,55 д.а.).

29. Бондар М.І. Управлінський облік — забезпечення підвищення ефективності інвестиційних процесів / М.І. Бондар // Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. праць НДЕІ. — 2008. — № 4. — С. 3–8 (0,52 д.а.).

Публікації в інших наукових виданнях

30. Бондар М.І. Комп'ютерні технології аналізу фінансового стану сільськогосподарського підприємства / М.С. Царьов, М.І. Бондар // Трансформація курсу «Економічний аналіз діяльності підприємства» : міжнар. наук.-метод. конф., 16–17 трав. 2002 р. : тези доп. — К. : КНЕУ, 2002. — С. 534–538 (0,3 д.а., особисто автору належить 0,15 д.а. – визначення критеріїв оцінки фінансового стану).

31. Бондар М.І. Основні напрямки розвитку інвестиційного процесу в Україні / М.І. Бондар // Удосконалення економічного механізму функціонування аграрних підприємств в умовах невизначеності : міжнар. наук.-практ. конф., 19–20 трав. 2004 р. : зб. наук. праць. — К. : КНЕУ, 2004. — С. 407–408 (0,13 д.а.).

32. Бондар М.І. Стан та шляхи вдосконалення обліку інвестицій / М.І. Бондар // Облік, аудит і аналіз: економічна база, стратегія, концепції : міжнар. наук.-практ. конф., 28–29 трав. 2004 р. : зб. наук. праць. — Тернопіль: ТАНГ, 2004. — С. 23–28 (0,25 д.а.).

33. Бондарь Н.И. Земля как объект аренды / Н.И. Бондарь, Т.А. Бондарь // Учет анализ и финансы в организациях АПК: состояние и пути совершенствования : междунар. науч.-практ. конф. : тез. докл. — Горки, 2004. — С. 40–41 (0,12 д.а., особисто автору належить 0,06 д.а. – визначення сутності оренди землі порівняно з іншими можливими джерелами отримання землі в користування).

34. Бондар М.І. Контроль розрахунків за фіксованим сільськогосподарським податком / М.І. Бондар // Розвиток методології і методики податкового аудиту : міжнар. наук.-практ. конф. : тези доп. — Ірпінь : Нац. акад. ДПС України, 2004. — С. 200–212 (0,52 д.а.).

35. Бондар М.І. Особливості фінансового та управлінського обліку інвестиційної діяльності / М.І. Бондар // Розвиток бізнес-партнерства на міжнародних та регіональних ринках : міжнар. наук.-практ. конф., 21–22 верес. 2006 р. : тези доп. — К. : МІБО : КНЕУ, 2006. — С. 4–5 (0,12 д.а.).

36. Бондар М.І. Особливості формування та обліку капіталу корпоративних підприємств / М.І. Бондар // Організаційно-економічні інструменти розвитку інтеграційних процесів в агропромисловому виробництві : міжнар. наук.-практ. конф. — Тернопіль : ТДЕУ : ТІ АПВ УААН, 2006. — С. 5–14. — (Ч. 2. Наукові доповіді і повідомлення) (0,5 д.а.).

37. Бондарь Н.И. Экономическая сущность инвестиций с позиции предпринимательства / Бондарь Н.И. // XX международные Плехановские чтения. — М. : Рос. экон. акад, 2007. — С. 40–41 (0,15 д.а.).

38. Бондар М.І. Дивідендна політика — фактор покращення інвестиційної привабливості / М.І. Бондар // Облік і контроль на підприємствах АПК: стан та перспективи розвитку : міжнар. наук.-практ. конф., 4–5 жовт. 2007 р. : тези доп. — К. : КНЕУ, 2007. — С. 185–187 (0,15 д.а.).

39. Бондар М.І. Недосконалість обліку фінансових інвестицій в акції / М.І. Бондар // Ринкова трансформація економіки АПК : V міжнар. наук.-практ. конф. : тези доп. — Харків: ХНТУСГ, 2007. — С. 20–22 (0,15 д.а.).

40. Бондар М.І. Особливості обліку інвестицій в облігації / М.І. Бондар // Формування обліку, звітності та аудиту в системі АПК України: стан та перспективи : III міжнар. наук.-практ. конф., 29–30 листоп. 2007 р. : тези доп. — К. : Юр-Агро-Веста, 2007. — С. 247–250 (0,25 д.а.).

41. Бондар М.І. Особливості проведення аудиту інвестиційної діяльності / М.І. Бондар // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації : зб. наук. праць Держ. ком. статистики України. Держ. акад. статистики, обліку і аудиту. — 2008. — Вип. 1 — С. 44–46 (0,25 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Бондар М.І. Методологія та організація обліку і контролю інвестиційної діяльності.
– Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності) – ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана”, м. Київ, 2008.

У дисертації висвітлено основні теоретичні засади інвестиційної діяльності в умовах ринкової економіки. Наведено авторські підходи до визнання інвестицій на основі поєднання фінансового та облікового підходів щодо їх сутності. Проаналізовано засоби оцінювання інвестиційних ресурсів, об’єктів інвестування і бізнесу в цілому та запропоновано шляхи їх удосконалення. У дисертації висвітлено правові засади інвестиційної діяльності та варіанти

відображення у фінансовому й управлінському обліку основних процесів інвестиційної діяльності з урахуванням етапів реалізації інвестиційних проектів.

З позиції користувачів фінансової інформації визначено моделі функціонування ефективної системи зовнішнього та внутрішнього контролю інвестиційної діяльності.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, інвестиційний проект, інвестиційні ресурси, інвестиційна вартість, акція, облігація, власний капітал, інвестиційний аудит.

АННОТАЦІЯ

Бондарь Н.И. Методология и организация учета и контроля инвестиционной деятельности. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.09 – Бухгалтерский учет, анализ и аудит (по видам экономической деятельности) – ГВУЗ “Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана”, г. Киев, 2008.

В диссертации определена значимость инвестиционной деятельности предприятий в экономике страны как одного из наиболее сложных и рискованных видов бизнеса. К основным факторам, усложняющим развитие инвестиционной деятельности, относится недостаточная экономическая эффективность инвестиционных проектов, низкая инвестиционная привлекательность предприятий, отсутствие рыночной инфраструктуры и действенных механизмов инвестирования и возвращения капитала, а также дефицит инвестиционных ресурсов. Автором установлено, что основная часть противоречий, возникающих в этой сфере, предопределена разногласиями в трактовке содержания основных категорий (инвестиций, инвестиционной деятельности, инвестиционных ресурсов и др.) и в определении их классификационных признаков с экономической, финансовой, правовой и учетной точек зрения. В диссертации исследованы различные научные подходы к решению вопросов формулировки основных категорий, определяющих инвестиционную деятельность. Значительное внимание уделено исследованию информационных потребностей инвесторов на основе предложенной структурно-логической схемы их информационного обеспечения.

Исследование проблем классификации инвестиций и определения источников их финансирования позволяет выделить виды инвестиций, определить источники формирования ресурсов для их осуществления и предоставляет возможность посредством правового поля урегулировать взаимоотношения между субъектами инвестиционной деятельности. Предложена авторская методика совершенствования механизма использования инвестиционных ресурсов, принадлежащих инвесторам на разных условиях, исследован

механизм учета и контроля использования внутренних ресурсов в расширенное воспроизводство.

Результатом исследования оценки инвестиционных ресурсов и объектов инвестирования стала разработка предложений по выбору возможных подходов, используемых в учетной практике отечественных предприятий.

С учетом разногласий специалистов бухгалтерской и финансовой практики в оценке активов на основании новых научных исследований охарактеризованы основные подходы к оценке стоимости инвестиционных ресурсов и объектов инвестирования, используемые в отечественной и зарубежной практике; разработаны предложения по вопросам сближения финансовых и учетных подходов к оценочной деятельности с целью предоставления достоверной информации пользователям финансовой отчетности.

Обоснованы принципы учета результата реализации инвестиционного проекта для формирования объективной и достоверной информации по использованию привлеченных инвестиционных ресурсов. Определена взаимосвязь потоков информации, которую следует учитывать при создании учетно-аналитической системы инвестиционной деятельности; определены основные недостатки, которые влекут за собой возможность искажения или сокрытия необходимой финансовой информации и предложены авторские варианты совершенствования учета инвестиционной деятельности. В спектр данных вопросов следует включить вложения в облигации к группе долговых обязательств. Указаны недостатки применения метода учета капитала и процесса осуществления капитальных вложений.

Разработаны рекомендации по разграничению в учете и отчетности инвестиций в капитал предприятия (как внутренних, так и внешних) и приобретенных долговых ценных бумаг, а также расходов, связанных с капитальными вложениями, в которых последние имеют значение лишь при формировании себестоимости основных средств, нематериальных и долгосрочных биологических активов.

В диссертации предложена разработанная методика управленческого учета инвестиционной деятельности по основным этапам реализации инвестиционных проектов.

Предложена авторская модель организации внутреннего контроля инвестиционной деятельности, которая позволит определять наиболее слабые его участки, своевременно обнаруживать отклонения с целью предотвращения и исправления нарушений, злоупотреблений, а также улучшить основные показатели инвестиционной деятельности.

На основании уточнения цели инвестирования сформулированы основные задания аудита как вида внешнего контроля инвестиционной деятельности в разрезе основных этапов реализации инвестиционного проекта. Выполнение предложенных аудиторских процедур позволит повысить уровень защищенности инвесторов от возможных убытков или

недополучения прибыли от инвестиционной деятельности. Обоснована необходимость применения комплекса показателей оценки вероятности банкротства предприятия с целью его предотвращения и повышения эффективности использования инвестиционных ресурсов.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная деятельность, инвестиционный проект, инвестиционные ресурсы, инвестиционная стоимость, акция, облигация, собственный капитал, инвестиционный аудит.

ANNOTATION

Bondar M.I. Methodology and organization of accounting and control of investment activity. Manuscript.

The dissertation for the degree of Doctor of Economic Science, specialty 08.00.09 – Accounting, analysis and audit (on the types of economic activity). – SHEE “Vadym Hetman Kyiv National Economic University”, Kyiv, 2008.

The dissertation dwells upon the basic theoretical principles of investment activity under the conditions of the market economy. The author’s approaches to recognition of investments on the basis of combination of financial and accounting approaches in relation to their essence are given. The methods of investment resources evaluation, units of investments and business as a whole are analyzed and the ways of their improvement are proposed. The legal foundations of investment activity and the different ways of disclosing the main investment activity processes in financial and managerial accounting according to the stages of investment project realization are considered here as well.

The models of functioning effective system of external and internal investment activity system of control are developed for the users of financial information.

Key words: investments, investment activity, investment resources, investment value, stock, bond, authorized capital, investment audit.